

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

Особливості перекладу лексики китайського мовного етикету та його вираження

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» студентки IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності 035 «Філологія» / 035.06 «східні мови та літератури (переклад включно)» освітньої програми «Китайська мова і література та переклад, англійська мова»

Саміщенко Анастасії Сергіївни

Науковий керівник:

к.філол.н., асист. Савченко А.С.

Рецензент:

к.філол.н., асист. Маковська М.А.

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
Мов і літератур Далекого Сходу
та Південно-Східної Азії
Протокол № 11 від 24 травня 2023 р.
Завідувач кафедри _____ доц.Ісаєва Н. С.

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ В ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА	5
1.1. Стисла історія зародження перекладознавства в Китаї.....	5
1.2. Способи та прийоми перекладу	7
1.3. Вплив внутрішніх особливостей китайської мови на переклад	14
Висновки до першого розділу	16
РОЗДІЛ 2. ВАЖЛИВІСТЬ РОЗУМІННЯ МОВНОГО ЕТИКЕТУ В МІЖНАРОДНОМУ СПІЛКУВАННІ	18
2.1. Поняття мовного етикету та його формули.....	18
2.2. Аналіз особливостей використання лексики мовного етикету в Китаї...20	20
2.3. Принципи ввічливості як особлива стратегія мовної поведінки.....25	25
2.4. Порівняння відмінностей принципу ввічливості в китайській та українській лінгвокультурах.....27	27
Висновки до другого розділу	32
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКИ НАЙВАЖЛИВІШИХ КОМПОНЕНТІВ РОЗМОВИ	34
3.1. Особливості вживання та перекладу лексики китайського мовного етикету звертання.....34	34
3.2. Особливості вживання та перекладу лексики китайського мовного етикету привітання та прощання.....36	36
Висновки до третього розділу	39
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

Успішна та ефективна комунікація з представниками іншомовної культури залежить не тільки від знань потрібної мови, але й обізнаності мовного етикету культури та особливостей його перекладу.

Вивчення мовного етикету стосується багатьох гуманітарних дисциплін, сюди входить філологія, перекладознавство, мовознавство тощо.

Мовний етикет – це частина культури кожного народу, без якої сьогодні складно уявити повсякденне життя і культуру людських відносин шляхом використання різноманітних мовних засобів, що в свою чергу відображає лінгвістика. Мовний етикет виражається найрізноманітнішими шляхами: привітання, прощання, звернення до людей, подяки, вибачення, схвалення, поради та ін.

Необхідність дослідження лексики мовного етикету полягає у підвищенні ефективності міжкультурної та міжнаціональної комунікації. Наявність правил мовної поведінки у різних лінгвокультурах виявляє специфічні особливості. Знання цих особливостей є важливою умовою результативності спілкування. Порівняльний аналіз мовного етикету в українській та китайській мовах, а також їх національно-культурної специфіки покликаний виявити характерні особливості та сприяти більш ефективному порозумінню з представниками інших культур. А вивчення мовних кліше безперечно спростить діяльність перекладача.

Увага дослідження фокусується на проблемах перекладу певних етикетних форм: вітання, прощання, звертання, подяки, вибачення, привітання, співчуття, схвалення, поради, запрошення та деяких етикетних формул – як приклади для певних перекладацьких прийомів. Проте, жодних досліджень і розробок теоретичних проблем перекладу формул мовного етикету досі не проводилося.

Актуальність цього дослідження зумовлена стійким інтересом до вивчення теоретичних та практичних питань перекладу комунікативно-

значущих елементів мовних засобів з урахуванням національно-культурної специфіки певних мовних груп.

Об'єктом дослідження є китайський мовний етикет.

Предметом дослідження цієї роботи слугують особливості перекладу мовного етикету української та китайської мов.

Метою цієї роботи є розгляд особливостей перекладу формул мовного етикету у сучасній мові.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Вивчити теоретичні положення, що стосуються особливостей мовного етикету китайської лінгвокультури та його перекладу.
2. Дослідити формули мовного етикету у порівнянні з китайською та українською мовами.
3. Порівняти і проаналізувати формули мовного етикету двох лінгвокультур: китайської та української.

Методи дослідження визначали у відповідності з цілями і завданнями роботи. У цій роботі використані наступні методи: описовий, порівняльний, метод контекстуального аналізу, метод лінгвістичного аналізу.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ В ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

1.1. Стисла історія зародження перекладознавства в Китаї

Основоположником сьогоденної теорії перекладу в Китаї вважають видатного письменника і філософа Янь Фу (1854-1921) [25, с. 213]. Він зазначав: «У справі перекладача є проблеми: достовірність, імідж, норма. Досягнення достовірності - велика складність, проте якщо прагнути тільки достовірності, то не вийде відповідності нормі, і хоча переклад начебто зроблено, він не буде перекладом, доки не відповідатиме нормі...» У такий спосіб Янь Фу видвинув 3 основні критерії правильності перекладу: 信 [xìn] - достовірність, 达 [dá] - норма, 雅 [yǎ] - стиль. У 1932 р. Лінь Юйтан (林语堂) виклав свої ідеї про успішне здійснення перекладу [37, с. 329]. По-перше, успішний переклад полягає у досконалому розумінні сенсу оригіналу самим перекладачем. По-друге, досконалість володіння рідною мовою. По-третє, ступінь тренуваності та володіння навичками перекладацької діяльності. Також Лінь Юйтан виклав такі принципи:

1) «Перекладач повинен розуміти значення кожного слова оригіналу, але не перекладати значення кожного слова» - 忠实 [zhōngshí] - достовірність. (Критерій 忠实 [zhōngshí] достовірність включав: 直译 [zhíyì] дослівний переклад, 死译 [sǐyì] буквальний переклад, 意译 [yìyì] смисловий переклад, 胡译 [húyì] довільний переклад);

2) Спеціаліст галузі перекладознавства повинен передавати не лише сенс, а й дух оригіналу - 通顺 [tōngshùn] грамотність;

3) У кожному творі існує краса звучання, яку перекладач повинен намагатися передати - 美 [měi] краса.

Також не менш відома особа в історії перекладознавства Китаю Ху Ши (胡适) - ініціатор введення байхуа в офіційно-діловий стиль та визнання його як письмово-літературної мови [35, с. 248]. Ху Ши дотримувався принципу 好 [hǎo],

що у перекладі на українську має значення «хороший», тобто читач після ознайомлення з перекладом повинен відчувати «хороші» (приємні) почуття. Ху Ши визнавав, що перекласти зі стовідсотковою точністю неможливо, таким чином у своєму перекладі перекладач має передати хоча б 80% змісту. Відомий китайський лінгвіст Чжао Юаньжень (赵元任), зазначає, що ступінь точності при перекладі відносна, а не абсолютна через величезну кількість факторів: обстановка, в якій здійснюється переклад; мова перекладу; фонетичні особливості оригіналу; ритму (у віршах); понять тощо. [36, с. 3].

Як наука перекладознавство в Китаї почало формуватися в кінці ХХ століття. Про те, який спосіб перекладу і який текст перекладу слід вважати найкращим, Хань Фей (韩非) виклав такі міркування: 1) суть перекладу в тому, що текст оригіналу один, а мов багато; 2) достовірність – найважливіше, але абсолютної достовірності майже не існує; 3) смисловий переклад – основний спосіб перекладу; 4) труднощі перекладу включає у собі як мовні, а й культурні чинники [37, с. 5].

Не дивлячись на те, що перекладознавство в Піднебесній за останні 20 років досягло неабиякого розвитку, переважна кількість досліджень зупинилася лише на розрізненому зіставленні у галузі мови, літератури, культури. На сьогоднішній день дуже мало системних та глибоких досліджень глибшого рівня.

До досліджень такого роду можна віднести книгу китайського лінгвіста Хуан Чжунляня, що нещодавно вийшла у світ, «Теорія варіативного перекладу» (变译论), який відмовився від залежності китайської перекладацької науки від зарубіжної теорії перекладу [38, с. 130]. «Варіативний переклад», у цій праці, це – «діяльність перекладача, який залежно від відповідних умов та вимог конкретного читача використовує при перекладі вилучення відповідного змісту з оригіналу за допомогою таких гнучких прийомів, як тиск інформації; зменшення інформації; передача інформації оригіналу із незначним зменшенням; опис; скорочення інформації; з'єднання - зосередження усієї

інформації оригіналу; зміна - збереження інформації оригіналу за зміни його структури» [35, с. 248].

На даний момент перекладознавство в Китаї має велику теоретичну базу і в основному китайські лінгвісти спираються на праці західних учених. Проте робіт, у яких вивчення проблем перекладу здійснюється на матеріалі зіставлення китайської з українською вкрай мало.

1.2. Способи та прийоми перекладу

В.Н. Комісаров пояснює поняття "переклад" як різновид мовного контакту, який повністю ґрунтується на іншомовному оригіналі. Спілкування за допомогою перекладу, яке відбувається між представниками двох різних мов, є найкращим вираженням процесу безпосередньої мовної комунікації, при якій дві сторони користуються однією мовою [12, с. 268].

Перш за все, необхідно звернути увагу на історію виникнення терміну трансформація: термін був запозичений в теорію перекладу з трансформаційної граматики, розробленої М. Хомським. Спочатку він виділив 5 типів правил трансформації, тобто дій, які допомагатимуть перетворити базові структури на поверхневі: взаємна заміна компонентів (перестановка), опущення, додавання, переміщення (пермутація) і заміна [3, с. 544].

Серед перекладознавців не існує єдиної думки стосовно тлумачення поняття трансформації. Л.С. Бархударов писав, що феномен «перекладацького процесу» варто сприймати «як певного роду мовне, точне, міжмовне перетворення чи-то трансформацію тексту однією мовою в текст іншою мовою» [1, с. 240]. Тобто перекладач, маючи вихідний текст, написаний мовою оригіналу, використовує певні прийоми для створення перекладного матеріалу іншою мовою, який має закономірні зв'язки з оригіналом. Таким чином, «перекладацькі трансформації - це висококілікісні та добірно різноманітні перетворення, які реалізують з метою досягнення еквівалентності

(«адекватності») перекладу, незважаючи на відмінності у формальних і семантичних системах двох мов» [1, с. 240]. В.Г. Гак вважає, що «перекладацька трансформація - це відмова від системних еквівалентів, якій характерна граматична однорідність та однакове денотативне значення». Виходячи з поглядів вченого, «перекладацька трансформація часто визначається вживанням слів чи-то граматичних форм у вторинних функціях (генералізація, транспозиція, десемантизація) або в умовах контекстуальної чи ситуативної надлишковості» [4, с. 768]. Важливо розуміти, що перекладацькі трансформації є умовними, оскільки вони є лише поясненням процесу перекладу, оскільки він відбувається переважно у свідомості перекладача [8, с. 253]. М.К. Гарбовський називає окремі прийоми перекладацьких трансформацій "трансформаційними операціями", які зачіпають лише окремі елементи значення [3, с. 544]. На думку вчених, використання перекладацьких трансформацій зумовлене низкою чинників: відмінностями в структурі двох мов, відмінностями в їхніх нормах і правилах ситуативного вживання. У сучасній теорії перекладу існує багато типологій перекладацьких трансформацій. Розглянуто класифікації трансформацій, запропоновані наступними зарубіжними вченими, як О.Д. Швейцер [20, с. 280], [21, с. 216], Л.С. Бархударов [1, с. 240], В.М. Комісаров [8, с. 253], А.М. Фітерман [11, с. 205], Т.Р. Левицька [11, с. 205], Р.К. Міньяр-Белоручев [13, с. 238], А.Б. Шевнін [15, с. 235], М.В. Серов [15, с. 235], Ж.-П. Віньє та Ж. Дарбельне [2, с. 157], В. Вілс [29, с. 31], К. Райс [29, с. 273], В. Вотьяк [33, с. 24], М. Шрайбер [30, с. 219] та К.М. ван Лойвен-Цварт [31, с. 152] можна дійти висновку, що єдиної системи не існує.

Відрізняється також і сам підхід вчених до класифікації: на думку О.Д. Швейцера, слід розрізняти прийоми перекладу та трансформації. Відповідно до його концепції, прийоми перекладу відносяться до галузі перекладацької практики, а трансформації є елементами теоретичної моделі перекладу, становлячи основу того чи іншого прийому перекладу [21, с. 216]. Підхід вченого ґрунтується на рівнях, що дають змогу використовувати прийоми трансформації. О.Д. Швейцер виділяє чотири групи перекладацьких

трансформацій: на компонентному, референційному, прагматичному та стилістичному рівнях [20, с. 280].

Класифікації, запропоновані зарубіжними лінгвістами, однак, не суперечать один одному. Більшість дослідників сходяться на думці, що трансформації поділяються на граматичні, лексичні та комплексні.

До лексичних трансформацій усі вітчизняні вчені відносять конкретизацію та генералізацію. Прийоми антонімічного перекладу, семантичного розгортання (модуляції) є у типологіях А.Б. Шевніна [15, с. 235], М.В. Серова [15, с. 235] та Л.С. Бархударова [1, с. 240], який трактує модуляцію як заміну слідства причиною і навпаки. Я.І. Рецкер до лексичних перетворень також відносив диференціацію, цілісне перетворення та компенсацію у перекладі [14, с. 216]. А.Б. Шевнін та М.В. Серов зараховують прийом компенсації за Я.І. Рецкером до трансформацій на лексичному рівні.

Граматичними трансформаціями найчастіше називають об'єднання та членування речень, граматичні заміни, а саме: заміни частин мови, транспозицію (заміна членів речення). Л.С. Бархударов відносить ці прийоми до замінів, адже згідно з його класифікацією всі перекладацькі перетворення можна розділити на чотири типи: заміни, перестановки, додавання та опущення [1, с. 240].

Деякі вчені, такі як А.М. Фітерман, Т.Р. Левицька та В.Є. Щетінкін виділяють в окрему групу трансформації на стилістичному рівні. При цьому підходи до стилістичних перетворень значно відрізняються один від одного. На думку А.М. Фітерман та Т.Р. Левицької до стилістичних трансформацій належать описовий переклад, компенсація, синонімічні заміни та інші види замінів [11, с. 205]. В.Є. Щетінкін виділяє лише модуляцію [22, с. 159].

У зарубіжній лінгвістиці виділяють не види перекладацьких трансформацій, а прийоми, які у процесі перекладу. Так, Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне говорять про «прийоми прямого перекладу», до яких дослідники відносять дослівний переклад, калькування та запозичення, а також про «прийоми непрямого перекладу», що підрозділяється на транспозицію, окремим випадком якого є заміна частин мови, модуляцію, еквівалентність та адаптацію

(у деякий випадках - компенсація) [2, с. 157]. Прийом непрямого перекладу К. Райс називає терміном Paraphrase [29, с. 273].

Методи перекладу тексту М. Шрайбер слідом за М. Доєрті структурує за рівнями використання на лексичний, граматичний (морфологічний та синтаксичний) та семантичний [30, с. 219].

На лексичному рівні дослідник виділяє три моделі: лексичне запозичення, субституцію та заміну структури лексеми у процесі перекладу [30, с. 219]. Граматичні прийоми класифікуються на шість груп: дослівний переклад, «пермутація» [33, с. 24], зменшення чи збільшення числа компонентів, зміна граматичного значення в рамках однієї граматичної категорії, транспозиція та трансформація (зміна синтаксичної структури) [30, с. 219].

Існує чотири методи перекладу семантичного рівня: семантичне запозичення, модуляція, експлікація/імплікація та мутація, тобто вимушена зміна денотативного змісту [32, с. 152].

В. Вілс розподіляє прийоми перекладу на кілька груп: субституцію (калькування і дослівний переклад) та перефразування. Вчений при цьому розмежовує перефразування на синтаксичному (транспозиція) та на семантичному (модуляція) рівнях [29, с. 15].

Поряд із вищезгаданими, Коллер відносить до трансформацій коментар, виноску та примітку [27, с. 819].

Аналіз різних класифікацій перекладацьких трансформацій довів, що вони схожі. Однак серед них найбільш розгорнутою та логічною класифікацією, на наш погляд, є класифікація перекладацьких трансформацій, запропонована В.Н. Комісаровим.

Зупинимося на цій класифікації докладніше. Як вже було згадано, В.Н. Комісаров пропонує розділити трансформації на три провідні групи – граматичні, лексичні, а також лексико-граматичні. До граматичних трансформацій вчений відносить як синтаксичні, а й морфологічні трансформації (заміна частин мови) [8, с. 253].

Синтаксичні трансформації вчений поділяє на:

- дослівний переклад (синтаксичне уподібнення)
- членування речень
- об'єднання речень
- зміна порядку слів
- заміни членів речення
- зміна типів синтаксичного зв'язку

Дослівний переклад визначається як метод перекладу, в ході якого синтаксична структура оригіналу замінюється такою ж структурою мови, якою здійснюється переклад. Синтаксична еквівалентність, таким чином, можлива лише тоді, коли мова оригіналу та мова перекладу мають паралельні синтаксичні структури.

Членування речення - це метод перекладу, під час якого синтаксична структура речення оригінальною мовою перетворюється на дві або більше синтаксичних структур мовою, якою здійснюється переклад. Це перетворення спричинене структурними розбіжностями між реченнями двох мов. Трансформація членування спричиняє перетворення простого речення іноземною мовою на складне речення другою мовою, замінюючи складну синтаксичну структуру речення на просту. Використовуючи цей тип трансформації також можна перетворити складне речення на два простих [8, с. 253].

Приєм поєднання речень є протилежним до членування. Об'єднання - це заміна складного речення іноземною мовою простим реченням мовою, якою здійснюється переклад, або трансформація синтаксичної структури оригінального тексту завдяки об'єднання двох та більше простих речень.

Заміна порядку слів - це ще один тип синтаксичних трансформацій, які широко використовуються під час перекладу. Цей тип трансформації передбачає зміну розташування мовних елементів у перекладеному тексті порівняно з вихідним текстом.

Заміна членів речень пов'язана з відмінностями в граматичній будові мов. Як правило, заміна частин речення відбувається разом із заміною частин мови.

Важливо зазначити, що заміна членів речення завжди спричиняє перебудову синтаксичної структури.

До лексичних трансформацій вчений відносить:

- транскрипцію/транслітерацію
- перекладацьке калькування
- лексико-семантичні заміни

Під транскрипцією/транслітерацією [12, с. 113], як правило, розуміють передачу форми лексичної одиниці. Транскрипція - це передача фонетичної форми слова з іноземної мови, тоді як транслітерація являє відтворення графічного складу слова. У сучасному перекладознавстві транскрипція з елементами транслітерації відіграє важливу роль. Кожній мові притаманні власні таблиці фонематичних відповідностей. Для теорії перекладу найважливіше, щоб ці відповідності були однозначними.

Одним із видів лексичних трансформацій є калькування. Калькування - це такий спосіб перекладу лексики шляхом заміни компонентів певних одиниць - морфем або слів - з мови оригіналу їхніми лексичними еквівалентами в мові, якою здійснюється переклад. Метою калькування є утворення нового слова або речення в мові, якою перекладається, яке повторює структуру одиниці оригіналу [8, с. 253].

Лексико-семантична заміна - це метод лексичного перекладу, при якому використовуються лексичні одиниці, котрі не відповідають словниковому складу вихідної мови, причому заміни можуть ґрунтуватися на логіці:

- Конкретизація - це така лексико-семантична трансформація, в ході якої слово чи словосполучення мови оригіналу з широким логічним і тематичним значенням замінюється словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням.
- Генералізація - це прийом, при якому одиниця мови оригіналу з вузьким значенням замінюється одиницею мови перекладу з ширшим значенням. Це перетворення протилежне до конкретизації. Цей прийом використовується, коли

в мові перекладу немає конкретних термінів, які відповідають термінам мови оригіналу [9, с. 448].

- Модуляція (семантичний розвиток) означає заміну слова чи словосполучення, яке зустрічається в оригінальному тексті, такою одиницею мови перекладу, значення якої є похідним від значення одиниці мови вихідного тексту. У багатьох випадках значення споріднених слів у двох мовах, що застосовуються під час перекладу, мають причинно-наслідковий зв'язок.

На думку Комісарова, найважливішими лексичними та граматичними трансформаціями є наступні.

- переклад антонімів
- пояснювальний переклад
- компенсаційний переклад;

Антонімічний переклад - це лексико-граматична трансформація, при якій позитивна форма в мові оригіналу замінюється негативною формою в перекладі чи навзворот. Це відбувається шляхом заміни лексичної одиниці в мові оригіналу на антонімічну лексичну одиницю мови перекладу [16, с. 290].

Експлікація (також відома як описовий переклад) теж належить до групи лексико-семантичних трансформацій. При пояснювальному перекладі лексична одиниця мови оригіналу замінюється реченням, яке більш-менш детально пояснює її значення мовою перекладу. Пояснення можна використовувати для передачі значення будь-якого безеквівалентного слова. Недоліком пояснювального перекладу є його громіздкість. Тому цей вид перекладу найуспішніше використовується тоді, коли можна обійтися достатньо стислим формулюванням.

Компенсація - це вид перекладацької трансформації, при якому втрачені в процесі перекладу елементи значення переносяться в текст перекладу іншим способом, але не обов'язково в тому ж місці. Таким чином, втрачені елементи значення "компенсуються" і зміст оригіналу відтворюється більш повно [8, с. 253].

Слід зазначити, що переклад з китайської мови вимагає попереднього аналізу складових частин терміна. У зв'язку з цим пропонуємо наступне положення: будь-який термін, що складається з двох і більше ієрогліфів, слід перекладати дослівно. Таким чином, переклад термінологічних одиниць з китайської мови характеризується не лише лексичними та лексико-граматичними, але й синтаксичними трансформаціями. Виходячи з цього, ми обираємо класифікацію перекладацьких прийомів, запропоновану В. Н. Комісаровим.

1.3. Вплив внутрішніх особливостей китайської мови на переклад

Китайська мова належить до ізольованих, а її писемність - ієрогліфічна. Графічна відмінність ізольованої мови від алфавітної «криється в тому, що ієрогліфічні знаки завжди складніші за алфавітні, і їх кількість обчислюється багатьма тисячами» [17, с. 256]. Основна складність перекладу тексту, що складається з ієрогліфів, полягає в аспекті аналізу. Різниця між ієрогліфами часто може бути дуже незначною. Наприклад, ієрогліфи 乌 [wū] «чорний» і 鸟 [niǎo] «птаха», відрізняються лише наявністю однієї точки, тому легко припуститися помилки при перекладі. Наприклад, слово 乌兹别克 [wūzībiékè] (Узбекистан) помилково можна прочитати як [niǎozībiékè]. При перекладі з китайської на українську, необхідно враховувати низку особливостей. Варто пам'ятати про те, що в китайській немає граматичних змін у словах (закінчень, відмінювання тощо), як ми це звикли бачити в українській мові, тому ключ до перекладу полягає в порядку слів у реченні. Насправді, структура речення в китайській мові досить своєрідна, що становить додатковий виклик для перекладача. Як і в будь-якій мові, фразеологізми та прислів'я в китайській, часто засновані на іменах легендарних персонажів, становлять проблему при перекладі. При перекладі з китайської на українську і навпаки слід також враховувати, що китайське речення має обернену структуру порівняно з українським. Тому при перекладі китайського речення потрібно починати з кінця. Через таку особливість

написання елементів класична китайська писемність має свою граматичну та стилістичну структуру, яка повністю відрізняється від розмовної мови.

Характерними ознаками класичної писемності є:

- лаконічність та ритмічність речень;
- відсутня пунктуація заміщається строгими штампами побудови фраз;
- відома частина ієрогліфів, що зветься «порожні ієрогліфи», має значення службових граматичних знаків.

У процесі перекладу постійно виникають граматичні та лексичні трансформації. Граматичні трансформації зумовлені різницею в структурі двох мов: мови оригіналу та мови перекладу. Оскільки в ієрогліфічному письмі лексеми не відокремлюються одна від одної пробілами, перекладач може припускати помилок, пов'язаних з неправильним членуванням китайського тексту. Особливу складність при перекладі становлять власні імена - одна власна назва може мати кілька різних ієрогліфічних транскрипцій. До того, як встановлюється єдине написання, ім'я часто зазнає кількох змін. Наприклад, прізвище великого письменника Гоголь мало кілька варіантів написання: прізвище великого письменника «Гоголь» мала кілька варіантів транскрибування: 果歌里 [guōgēlǐ], 鄂郭里 [èguōlǐ], 郭戈里 [guōgēlǐ], 歌郭礼 [gēguōlǐ] і, на сьогоднішній день, усталений варіант 果戈理 [guōgēlǐ]. Таким чином, перекладач повинен враховувати всі ці варіанти написання при роботі з документами, орієнтуватися на раніше опубліковані переклади та використання власних назв у цих перекладах. Часто транскрибовані власні назви помилково розглядаються як окремі значущі мовні одиниці, оскільки ієрогліфічне написання приховує різницю між власними та називними іменами. Наприклад, лексема 加里 [jiālǐ] має два значення: 1) калій (хімічний елемент); 2) Гарі (власне ім'я). Таким чином, перекладачеві необхідно вибрати еквівалент, який підходить за змістом, звертаючи увагу на контекст.

В.Ф. Щічко також вказує на важливість контекстуального значення слова. Китайський вчений пише: "Контекстуальне значення слова завжди дуже ефективно, як в семантичному, так і в стилістичному плані, через його несподіваний характер. Його часто використовують зі стилістичною метою, і тому перед перекладачем стоїть подвійне завдання: він повинен уникнути нівелювання і водночас не порушити норми мови перекладу" [23, с. 223]. При перекладі китайських ієрогліфів обов'язково потрібно враховувати специфіку тексту. Наукові, інформаційні, художні, релігійні публікації мають різну стилістику, використовують різні засоби, та, крім того, розраховують на певну реакцію читача [23, с. 223].

Висновки до першого розділу

У результаті вивчення теоретико-критичних праць у галузі перекладознавства та загальної теорії перекладу можна дійти таких висновків:

Під час опрацювання першого розділу були розглянуті аспекти, що пов'язані з методами, трансформаціями та особливостями перекладу. Базуючись на виконаній роботі та великій кількості літератури, пов'язаної з цією темою, можна дійти до висновку, що без знання тонкощів перекладу здійснити його на належному рівні - неможливо. Перекладачеві важливо знати перекладацькі «прецеденти» - найбільш типові, перевірені перекладацькі рішення. Як зазначає В. Н. Комісаров, знання правил, прийомів та стереотипів допомагає в умовах нестачі часу швидше знайти варіант перекладу, а також грамотно передати зміст оригіналу, зберігаючи усі особливості іноземної мови. (посилання)

У розділі також було розглянуто історію виникнення перекладознавства в Китаї та ідеї успішного здійснення перекладу з китайської мови, запропоновані багатьма китайськими вченими, такими як Лінь Юйтан [37, с. 329], Ху Ши [35, с. 248], Чжао Юаньжень [36, с. 3]. Китайський лінгвіст Хуан Вейпін стверджує, що головні труднощі китайської мови полягають саме в лексиці [39, с. 298], що і є темою дослідження цієї роботи. Володіння лексикою

китайської мови, безперечно, є найважливішим компонентом професійної підготовки перекладача. З погляду перекладу, лексика - це, передусім термінологія, яка у науково-технічному стилі китайської мови має низку відмінних рис.

Отже, проаналізувавши виконану роботу в першому розділі, ми можемо приступати до грамотного аналізу особливостей перекладу лексики китайського мовленнєвого етикету та його правильної передачі українською мовою.

РОЗДІЛ 2. ВАЖЛИВІСТЬ РОЗУМІННЯ МОВНОГО ЕТИКЕТУ В МІЖНАРОДНОМУ СПІЛКУВАННІ

2.1. Поняття мовленнєвого етикету та його формули

Хороші манери здавна високо цінувалися суспільством та завжди були показником вихованості та інтелігентності. Із певними нормами поведінки кожен із нас знайомий із раннього віку. Дотримання основних норм етикету дозволяє людині рішуче поводитися в будь-якому сіспільстві, а володіння хорошими манерами є одним із найважливіших показників культурно обізнаної людини.

Кожна нація встановлює особливі стандартні норми соціальної поведінки (зокрема мовленнєвої), що визначаються моделями поведінки. Суспільство як складний соціальний лад створює певну систему поведінки індивідів. Прикладом такої системи є етикет - система правил зовнішньої культури, поведінки, гідності, манер тощо. Етикет складається з двох форм поведінки - вербальної (мовної) та невербальної, які тісно пов'язані та взаємозалежні.

Якщо етикет регулює зовнішню поведінку відповідно до соціальних правил, то мовний етикет регулює власне мовленнєву поведінку. Мовний етикет – це складова частина етикету, правила мовленнєвої поведінки, що зображуються в системі «комунікативних формул, визнаних суспільством і вживаних з метою встановлення мовленнєвого контакту співрозмовників, а також для надання розмові виразної тональності відповідно до їх соціальних ролей та положення офіційних і неофіційних обставинах».

Ці стійкі комунікативні формули, або стереотипи спілкування, є типовими конструкціями, що використовуються в різних повсякденних ситуаціях.

Такого роду загальноприйняті комунікативні формули, або стереотипи спілкування, вважаються характерними конструкціями, що вживаються у різних буденних обставинах [6, с. 344].

Сукупність усіх формул етикету складає систему мовленнєвого етикету кожного народу. Ці формули вживаються в звичних для всіх користувачів мови комунікативних ситуаціях, властивих усім сферам, а саме: звертання, вітання, прощання, прохання, вибачення, подяка, запрошення, відмова.

Формули етикету є дуже важливим аспектом у цій сфері і використовуються для того щоб:

встановити контакт (тобто вітання або звертання);

продовжувати контакт (формули вибачення, подяки, запрошення, прохання тощо);

розірвати контакт (формули, що виражають прощання, вибачення, відмову).

Мовний етикет є дуже вагомою частиною у вивченні національної мови народу, а також дуже яскраво відображає специфіку будь-якої культури. Тому якщо ми говоримо про високу обізнаність та рівень володіння іноземних мов, важливо звертати увагу і на знання етикетних правил комунікації, а також вміння застосовувати їх на практиці. Насамперед ця тема є актуальною у лінгвістичній сфері: для перекладачів, мовознавців та ін.

У наш час етикет мовного спілкування є важливим не тільки для зазначених вище професій, а й в цілому відіграє вагомую роль для успішної діяльності кожної людини в соціумі, порозуміння з оточуючими, особистісного зростання, побудови міцних сімейних та дружніх відносин. Оволодіння основ мовного етикету потребує знань з різних гуманітарних областей: лінгвістики, історії, культурології, психології.

У повсякденному житті ми постійно комунікуємо з людьми. Будь-який процес спілкування складається з таких етапів:

- початок розмови (вітання/знайомство);
- основна частина, розмова;
- заключна частина розмови.

З метою успішного опанування навичок мовного етикету використовують таке поняття, як його формули. Кожен етап спілкування супроводжується

певними кліше, традиційними словами та стійкими виразами – тобто формулами мовного етикету. Вони наявні у мові в готовому вигляді та передбачені на всі випадки життя. До формул мовного етикету відносяться слова ввічливості (вибачте, дякую, будь ласка), вітання та прощання (вітайте, вітаю вас, до побачення), звернення (ти, ви, пані та панове). Із заходу прийшли до нас вітання: добрий вечір, добрий день, доброго ранку, а з європейських мов — прощання: всього доброго та ін.

До мовного етикету звикли відносити і вираження почуття радості, співчуття, горя, провини, прийняті у цій культурі. Так, наприклад, у деяких країнах обговорення труднощів та проблем вважається вкрай непристойними темами, а в інших – до таких тем відносять і розповіді про власні досягнення. Коло тем для розмов різний у різних культурах.

Своєрідність мовленнєвого етикету полягає в тому, що він описує водночас і буденну практику, і мовну норму. Аспекти мовного етикету наявні у щоденній комунікації будь-якого носія мови, який у свою чергу виявляє подібні вирази у мовленні, а також очікує їхнього використання у слухних ситуаціях. З іншого боку, мовленнєвий етикет можна розглядати з точки зору мовної норми. Поняття правильного, культурного, унормованого мовлення включає в себе особливі уявлення про норму у сфері мовленнєвого етикету.

2.2. Аналіз особливостей мовного етикету в Китаї

Історія Китаю налічує 5000 років цивілізації, і його називають «країною етикету». Китайці також відомі своїми ввічливими манерами. Будучи важливою частиною китайської традиційної культури, цивілізація етикету справила широкий і далекосяжний вплив на розвиток китайської соціальної історії. Її зміст дуже багатий, охоплює широкий спектр і пронизує майже всі аспекти суспільства.

Мовленнєвий етикет сучасних китайців є невід'ємною частиною їх традиційної духовної культури. Китайський мовленнєвий етикет передбачає повагу до старших за віком і вищих за званням, але і доброзичливе ставлення до молодших та нижчих за станом. Крім того, вибір етикетних виразів підпорядковується меті піднесення ролі і статусу адресата і скромності з боку адресанта. Порушення цього правила свідчить про зарозумілість і невихованість. Найбільш приблизний китайський еквівалент англійського слова *politeness* перекладається як «ввічлива поведінка».

Як каже приказка: «良言一句三冬暖，恶语伤人六月寒» [Liángyán yījù sān dōng nuǎn, èyǔ shāng rén liù yuèhán] («Добре слово зиму тричі зігріє, а лихе слово і червнень зробить холодним») [46]. До добрих слів належать ввічливі слова. Ввічлива мова відіграє дуже важливу роль у зв'язках з громадськістю.

Раніше в Китаї існувала давня приказка про те, що «君子不失色于人不失口于人» [Jūnzǐ bù shīsè yú rén bù shīkǒu yú rén] [47], що означає, що добродісна людина повинна бути люб'язною з іншими, а не грубою. Чемне поводження з людьми та використання ввічливої мови є прекрасними традиціями китайського народу.

Ввічливість та етикет — це кодекси поведінки, за допомогою яких люди проявляють повагу та дружелюбне ставлення один до одного під час спілкування. Ввічлива мова є конкретним виявом пошани до інших і шляхом до дружніх стосунків. Тому для нас дуже важливо використовувати ввічливу мову в повсякденному житті, особливо в соціальних ситуаціях. Більш чемні слова не лише виявляють повагу до інших, але й показують, наскільки самовдосконаленою є особистість; тому використання мовного етикету не лише сприяє гармонійній атмосфері між двома сторонами, але є корисним для спілкування.

Ввічливі слова «谢谢» [xièxiè] («дякую»), «对不起» [duìbuqǐ] («вибачте») і «请» [qǐng] («будь ласка» (прохання)), якщо вжити їх правильно, можуть зіграти несподівану роль у злагоді та гармонії міжособистісних стосунків.

У Китаї, навіть якщо вам надали незначну допомогу, ви повинні щиро сказати «谢谢» [xièxiè] («дякую»). Правильне використання слова «谢谢» [xièxiè] («дякую») наповнить вашу мову шармом і змусить іншу сторону відчувати тепло та доброзичливість. Звертайте увагу на реакцію іншої людини, коли дякуєте. У випадках, коли дякують вам, ви маєте відповісти «没什么, 别客气» [méi shénme, bié kèqi] («Не проблема, пусте!»), «我很乐意帮忙» [wǒ hěn lè yì bāngmáng] («Радий допомогти») і «应该的» [yīnggāi de] («Без проблем/радий допомогти»).

Навчитися вибачатися перед людьми в соціальних ситуаціях – це панацея для послаблення напруги, яка може виникнути між двома сторонами. Наприклад, якщо ви наступите комусь на ногу в автобусі, слова «对不起» [duìbuqǐ] («Вибачте») можуть розв'язати незадоволення іншої людини. Найважливіше при вибаченнях - це бути щирим. По китайським канонам не потрібно виправдовуватися, коли вибачаєтесь, ніби ви уникаєте відповідальності, водночас треба звернути увагу на те, щоб вибачення було вчасним. Якщо будете вагатися, ви можете втратити можливість вибачитися.

«请» [qǐng] («Будь ласка» (прохання)) — це ввічливе слово мовного етикету китайців, яке має бути на вустах майже кожного разу, коли людині потрібно потурбувати інших. «请问» [qǐngwèn] («Дозвольте запитати»), «请原谅» [qǐng yuán liàng] («Вибачте, будь ласка»), «请留步» [qǐng liúbù] («Будь ласка, залиштеся»), «请用餐» [qǐng yòngcān] («Будь ласка, поїжте»), «请指教» [qǐng zhǐjiào] («Будь ласка, порадьте»), «请稍候» [qǐng shāohòu] («Будь ласка, зачекайте»), «请关照» [qǐng guānzhào] («Будь ласка, пригляньте») тощо. Часте вживання слова «请» робить промову китайців тактовною і ввічливою, що найкращим чином облагородить позицію іншої сторони [44].

Перейдемо до десяти найуживаніших слів з лексики китайського мовного етикету. До них належать: «您好» [nínhǎo] («Здрастуйте!»), «请» [qǐng] («Будь ласка»), «对不起» [duìbuqǐ] («Вибачте»), «谢谢» [xièxiè] («Дякую»), «再见» [zàijiàn] («До побачення»).

Слова привітання [45]: «早上好» [zǎoshanghǎo] («Доброго ранку»), «下午好» [xiàwǔhǎo] («Доброго дня»), «晚上好» [wǎnshàng hǎo] («Добрий вечір»), «您好» [nínhǎo] («Здрастуйте»), «很高兴认识您 [hěn gāoxìng rènshi nín] («Приємно познайомитися»), «请多指教» [qǐng duō zhǐjiào] («Будь ласка, порадьте»), «请多关照» [qǐng duō guānzhào] («Прошу любити і шанувати») тощо. Китайці при зустрічі вважають необхідним привітати один одного і чим більше вони вітаються, тим більш захопленими, освіченими і ввічливими себе почувають. Вибираючи метод і мову вітання, слід враховувати всі обставини. Неофіційні методи вітання та мову можна використовувати в повсякденних ситуаціях та між добре зайомими людьми, тоді як слід використовувати більш формальні методи вітання у роботі, соціальній взаємодії та навіть міжнародному спілкуванні. У спілкуванні з людьми, які прибули до Китаю із Заходу, китайці зазвичай не використовують фрази «你上哪儿去» [Nǐ shàng nǎ'èr qù] - дослівно – «куди ти йдеш?», «吃饭了吗?» [Chīfànle ma?] - дослівно – «Ти поїв?». Не дивлячись на те, що ці слова часто можна почути у міжособистісному спілкуванні жителів Китаю, проте для іноземців вони звучатимуть з негативним забарвленням, оскільки можна припуститися помилки і перекласти фрази дослівно. У такому випадку вони звучатимуть так, ніби мовець порушує вашу приватність, але насправді ці фрази - це традиційне привітання.

Слова вдячності: «谢谢» [xièxie], «劳驾了» [láojiàle], «让您费心了» [Ràng nín fèixīnle], «实在过意不去» [Shízài guòyìbùqù], «拜托了» [bàituō], «麻烦您» [máfan nín], «感谢您的帮助» [Gǎnxiè nín de bāngzhù] тощо. У китайській культурі допомога і турбота вважаються настільки природними для людей, які знаходяться в близьких стосунках, особливо членів сім'ї, що в таких ситуаціях не прийнято висловлювати вдячність, інакше вас можуть сприймати як чужого. Але в останні роки під впливом інших культур члени сім'ї і знайомі іноді дякують один одному, хоча це і не обов'язково. Важливим аспектом у вивченні розмовного етикету китайців є саме слова вдячності, адже у деяких ситуаціях, на

відміну від української мови, китайці проявляють скромність та стриманість. Це проявляється у тому, що жителі Піднебесної не звикли дякувати за компліменти. Якщо українець, почувши комплімент у свою сторону, зазвичай відповість: «Дякую, мені дуже приємно!», то від китайців цього очікувати не варто, оскільки формулювання «谢谢您的恭维» [Xièxiè nín de gōngwéi] («дякую за комплімент») іноді може прозвучати для них досить іронічно. Тому краще додати «这不是恭维, 是真心的» [Zhè bùshì gōngwéi, shì zhēnxīn de] («Це не комплімент, а щиро від душі»). Така особливість зумовлена тим, що слово «恭维» [gōngwéi] («комплімент») іноді може сприйматися як підлабузництво. Але не завжди, компліменти бувають дуже щирими і доречними, що допомагає вибудувати міцні та дружелюбні стосунки.

Щоб потурбувати або попросити вибачення у іншої сторони: «对不起» [duìbuqǐ], «请原谅» [Qǐng yuánliàng], «很抱歉» [hěn bàoqiàn], «请稍等» [Qǐng shāo dèng], «请多包涵» [Qǐng duō bāohan] тощо.

Приймаючи подяку та вибачення іншої сторони: «别客气» [bié kèqi], «不客气» [bù kèqi], «不用谢» [bù yòng xiè], «没关系» [méi guānxi], «请不要放在心上» [Qǐng bùyào fàng zàixīn shàng] тощо.

Прощальні слова: «再见» [zàijiàn] – («До побачення»), «欢迎下次再来» [Huānyíng xià cì zàilái] («Побачимось!»), «慢走» [mànzǒu] («Не поспішайте!»), «祝您一路顺风» [Zhù nín yīlù shùnfēng] («Бажаю всього найкращого»), «请再来» [Qǐng zàilái] («Будь ласка, приходь ще») тощо.

Ввічливість у сучасному Китаї набула нового вигляду та нового змісту. Серед вимог етикету до усного мовлення важливе місце займає інтонація висловлювання. Висловлюючи подяку, українці часто не стримують своїх почуттів. Китайці, навпаки, уникають прямоти і не виявляють своїх емоцій, вони зазвичай вважають за краще не висловлювати подяку прямо і часто використовують непряму подяку.

2.3. Принципи ввічливості як особлива стратегія мовної поведінки

Оскільки основною метою вербальної комунікації є обмін інформацією, тобто передача і сприйняття певного смислу у вигляді того чи іншого мовленнєвого етикету, то необхідно визначити фактори, які слід враховувати в ході цього обміну. Деякі з цих факторів визначаються як принципи вербальної комунікації, які вимагають неухильного дотримання для учасників мовленнєвої взаємодії [18, с. 272]. До них належать комунікативні максими, представлені відомим англійським філософом-аналітиком Полом Грайсом як базовий принцип взаємодії з такими аспектами: максима кількості, тобто вимога достатньої інформативності висловлювання; максима якості, тобто вимога істинності; максима зв'язку, тобто вимога відповідності висловлювання темі спілкування; максима манери, тобто вимога ясності, однозначності, впорядкованості, стислості [26, с. 238]. Ці максими розкривають зв'язок мети мовців з їхніми інтересами, оцінкою ситуації спілкування та деякими іншими екстралінгвістичними чинниками.

Мовленнєві дії повинні відповідати низці соціально прийнятих правил поведінки, співвідносити очікування слухача і певні зобов'язання мовця - правилам ввічливості. Деякі з цих правил охарактеризував Джефрі Ліч [28, с. 257]. Він виходить з того, що правила або принципи ввічливості є більш важливими для спілкування.

Ввічливість необхідна для соціальної рівноваги, її очікують побачити співрозмовники, зацікавлені у співпраці один з одним. Джефрі Ліч сформулював наступні принципи ввічливості [28, с. 257]:

Максима такту – «зводити до мінімуму незручність, в якій може опинитися адресат і доводити до максимуму вигоду для адресата». Це максимальна межа особистих кордонів. Тобто, не слід торкатися потенційно небезпечних теми: приватне життя, індивідуальні уподобання, вік жінки, рівень зарплати, сімейний стан, рід занять, оцінка інших людей тощо. Лінгвіст зазначає, що максима – це правило, основний принцип, яким керується людина в своїх діях та вчинках; а

максима такту допускає можливість кроскультурної варіативності, оскільки у різних культурах прийнятні різні тактики [28, с. 257].

Максима великодушності – «зменшуйте власну вигоду, збільшуйте вигоду вашого співрозмовника [28, с. 257].

Максима схвалення – «уникайте засудження слухача, більше хваліть його», тобто проявляйте максимальний позитив у оцінці інших.

Максима скромності – «менше хваліть себе».

Максима згоди – «уникайте розбіжностей між вами та співрозмовниками, прагніть до єдності та злагоди».

Максима симпатії – «зменшуйте антипатію між вами та співрозмовником, збільшуйте симпатію». Це максима доброзичливості, яка створює позитивний фон для перспективної предметної розмови.

Безсумнівно, принцип ввічливості Дж. Ліча відіграє дуже важливу роль у дослідженні категорії ввічливості. Однак, принцип ввічливості Дж. Ліча створені на основі західної культури, але у різних цивілізаціях прийнятні різні максими. Наприклад, для мешканців Середземномор'я найважливішою максимом є ввічливість, для європейців - такт, для азіатів – скромність. Таким чином, принципи Дж. Ліча не підходять до китайської культури, на це важливо звернути увагу при перекладі лексики мовного етикету з китайської на українську.

На підставі 6 максим Дж. Ліча, китайський вчений Гу Юеюо (顾曰国) висунув принцип ввічливості з типовою китайською специфікою. На думку Гу Юеюо [40, с. 10], принцип ввічливості містить у собі п'ять максим:

(1) «自卑而尊人» 与贬己尊人准则 [Zìbēi ér zūn rén” yǔ biǎn jǐ zūn rén zhǔnzé] (Максима приниження себе для демонстрації поваги до співрозмовника): Розповідаючи про себе, спеціально применшуйте себе, а коли звертаєтеся до співрозмовника, то вавмисно демонструйте повагу до нього.

(2) «上下有义, 贵贱有分, 长幼有等» 与称呼准则 [Xià yǒu yì, guìjiàn yǒu fèn, zhǎng yòu yǒu děng] yǔ chēnghu zhǔnzé] (максима використання доречних

звернень) Звертаючись до іншої сторони, вам необхідно вибрати відповідні звернення залежно від соціального статусу та віку адресата.

(3) «彬彬有礼» 与文雅准则 [«bīn bīn yǒulǐ» yǔ wényǎ zhǔnzé] (максима вихованості). Слова та вчинки перед іншими повинні відповідати соціальним етичним нормам.

(4) «脸», «面子» 与求同准则 [«Liǎn», «miànzi» yǔ qiú tóng zhǔnzé] (максима прагнення до єдності та гармонії) Коли дві сторони в спілкуванні розходяться в думках, вони повинні прагнути гармонії і намагатися задовольнити бажання іншої сторони.

(5) «有德者必有言» 与德、言、行准则 [«Yǒu dé zhě bì yǒu yán» yǔ dé, yán, háng zhǔnzé] (Максима доброчесності, мови та поведінки) З точки зору поведінкових мотивів, необхідно звести до мінімуму витрати, які роблять інші, та максимізувати вигоду для інших; з погляду промови слід спробувати перебільшити вигоди, які інші дають вам; намагатися менше говорити про свої заслугах [40, с. 10].

2.4. Порівняння відмінностей принципу ввічливості в китайській та українській лінгвокультурах

Принцип ввічливості, як вже було зазначено, це засіб комунікації, який широко використовується кожним суспільством та індивідом, але конотація ввічливості, дана різними культурами, також різна. У міжкультурному спілкуванні люди мають повністю усвідомлювати, що існує багато відмінностей у принципах китайської та західної ввічливості для максимального зменшення прагматичних відмінностей та для досягнення кінцевого комунікативного ефекту та мети. Подивимося відмінності у ввічливості між Китаєм та Україною.

1. Максима приниження себе для демонстрації поваги до співрозмовника. Максима приниження себе для демонстрування поваги до співрозмовника

Гу Юею має подібність до максими скромності Дж. Ліча. Однак все ще існують очевидні відмінності у відповідях китайців та західних людей у випадках, коли люди отримують компліменти від інших.

Розглянемо два приклади:

Приклад 1:

(Дві китаянки зустрічаються під час прогулянки)

-你今天看起来真漂亮！ [Nǐ jīntiān kàn qǐlái zhēn piàoliang] - (Ти сьогодні чудово виглядаєш!)

-哪里哪里, 和你比差远了。 [Nǎlǐ nǎlǐ, hé nǐ bǐ chà yuǎnle] - (Зовсім ні, ти красивіше!)

Приклад 2 :

(Дві українки зустрічаються під час прогулянки)

- Ти сьогодні чудово виглядаєш!

- Дякую!

У Китаї відповідь у прикладі 1 є звичайним явищем, оскільки під впливом конфуціанства китайський народ виступає за скромність. Китайці дуже високо цінують цю рису. Вони вважають, що скромність - це ввічливість. Це може знаходити відображення у «словнику сучасної китайської мови» («现代汉语词典»). «Словник сучасної китайської мови» визначає ввічливість як «人际交往中言语动作谦虚、恭敬、符合一定礼仪的表现» (ввічливість у міжособистісному спілкуванні як прояв скромності, поваги та певного рівня пристойності в мові та діях) [41, с. 798]. Таким чином, тільки демонструючи скромну поведінку можна відповідати цінностям китайської культури. Незважаючи на те, що інші люди зазвичай хвалять саме себе, китайці вважають

за краще демонструвати свою скромність. Гу Юею зазначає, що максима приниження себе для демонстрування поваги до співрозмовника – типова китайська максима ввічливості. Китайці висловлюють своє самоприниження, заперечуючи компліменти щодо себе. Українці іноді також негативно реагують на похвалу чи комплімент і можуть сказати: «Ну що ви (ти)!» і т. д. Проте в цілому українцям приємно отримувати компліменти та похвалу від інших, тому вони часто відповідають «Дякую!», «Дякую за комплімент!». Це відрізняється від звичайної китайської практики відповідати із запереченням для того, щоб продемонструвати свою скромність. Таким чином, подібні форми самоприниження в українській лінгвокультурі використовуються не так часто, як у китайській мові. Варто відзначити, що з лином часу все преображається та розвивається, і китайський мовний етикет не став винятком. Більше того, цінності людей постійно змінюються, і на думку автора, деякі ввічливі принципи Гу Юею не можуть повністю відповідати ввічливому виразу сучасної китайської культури. Прояв поважного ставлення до інших, як і раніше, представляє традиційну цінність для китайської нації, проте, разом з тим, молоде покоління не завжди продовжуватиме применшувати себе. Молоді китайці почали розуміти, що, поважаючи інших, вони не обов'язково повинні принижувати себе, тому що така поведінка може свідчити про невпевненість у собі. Такого роду поводження більше підходить для сучасних правил спілкування. Нині в Китаї молоді люди прагнуть самовираження і самореклами. Молодь більш схильна виявляти належну скромність без надмірного приниження власного «Я», що є показником впевненості та ввічливості. Отже, тепер у Китаї, коли людям роблять компліменти чи хвалять, вони також безпосередньо приймають це з і водночас висловлюють свою подяку співрозмовнику. Таким чином, іноді «максима приниження себе для демонстрації поваги до співрозмовника» практично не застосовується під час використання компліментів.

Як підсумок, ми виявили, що деякі уявлення про ввічливість у китайській лінгвокультурі зазнали змін. Мова, ніби «живий організм»: він народжується, росте та вмирає.

У міру підвищення рівня освіти, а також проникнення різних культур одна в одну, правила мовного етикету змінюються, і те, що раніше вважалося непристойним, стає загальноприйнятим.

2. Максима використання доречних звернень

У своєму принципі ввічливості Дж. Ліч не висував максимуму поведінки. Це не означає, що у західній ввічливості немає проблем зі зверненнями. Система звернень західних країн влаштована набагато простіше, ніж складна система звернень Китаю. На відміну від китайської вертикальної системи звернень (у китайській мові головну роль відіграє прояв поваги до людей, у зв'язку з чим ставлення влади відіграє велику роль під час взаємодії між людьми), українська система форм звернення є паралельною (звернення до співрозмовника в українській мові більшою мірою піддається впливу солідарності; українці цінують незалежність та рівність між співрозмовниками у процесі спілкування). Через це форми звернень українською мовою набагато простіші, ніж китайською. Наприклад, в українській мові слово «сестра» має значення «старша і молодша сестра». В Україні молодша сестра може називати старшу сестру по імені. У Китаї таке звернення вважається неввічливим. У китайській мові сестер чітко поділяють на старшу та молодшу. Якщо є дві або більше старших сестер, то по старшості років вони зветься таким чином: 大姐 [dà jiě] «найстарша сестра», 二姐 [èr jiě] «друга старша сестра», 三姐[sān jiě] «третья старша сестра» тощо. У Китаї старші покоління мають певну владу над молодшими.

3. Максима вихованості

Через різні фактори культурного контексту між Китаєм і Україною також існують відмінності у використанні максими вихованості. Деякі слова, які не забороняються у китайській мові, мають бути табуовані в українській, і навпаки. Наприклад, китайці дуже поважають літніх людей - повага до людей похилого віку і любов до молоді є їх традиційними чеснотами. Літні люди займають відносно високе становище в китайському суспільстві та користуються великою повагою, а в суспільстві відсутні табу на «老» [lǎo] /старий. У західних

цивілізаціях, навпаки, через жорстку конкуренцію «старе» еквівалентно «громіздкому» та «марному», тому слово «старий» є більш табуйованим. Українці також сприймають слово «старий» у негативному ключі.

4. Максима такту

Максима такту Дж. Ліча - це максима кордонів особистої сфери. Тому, на думку Дж.Ліча в побутовому житті при розмові нам треба уникати тем про особисте життя співрозмовника. В Україні під час спілкування люди зазвичай не запитують про вік, дохід і сімейний стан співрозмовника. Тому що українці вважають це неввічливим. У Китаї такі теми – це звичайне явище. Китайці вважають, що обговорення цих сфер життя висловлює їхню турботу про співрозмовника, а також скорочують соціальну дистанцію між двома сторонами. Порівнюючи відмінності у дотриманні принципу ввічливості в китайській та українській лінгвокультурах, ми можемо зробити висновки: по-перше, китайці та українці по-різному ставляться до скромності; по-друге, українська система звернення набагато простіша китайської; по-третє, в Україні переважають відносини солідарності, а Китаї - відносини влади; по-третє, китайці та українці по-різному ставляться до слова 《老》 [lǎo] /старий, в Китаї ієрогліф 《老》 [lǎo] в деяких випадках є символом мудрості, і при зверненні до людей старшого покоління 《老》 [lǎo] висловлює повагу до співрозмовника, а в Україні таке звернення зі значенням «старий» вважається неввічливим; по-четверте, українці більше уваги приділяють приватності особистого життя, ніж китайці. Таким чином, деякі принципи ввічливості, які застосовуються в Китаї, можуть вважатися дуже непристойним для українців і навпаки. Як Т.В. Ларіна зазначає, що «Труднощі у міжкультурній комунікації виникають через те, що комуніканти оцінюють поведінку один одного, виходячи зі своїх норм та традицій, а також спілкуючись іноземною мовою, як правило, перебувають під впливом своєї комунікативної свідомості. В результаті має місце лінгвокультурна комунікативна інтерференція, яку можна визначити як втручання факторів рідної культури, мови та національної свідомості в інтерпретацію інокультурної

комунікативної поведінки та у власну поведінку при міжкультурному спілкуванні» [10, с. 127].

Отже, у процесі міжкультурного спілкування учасникам комунікації необхідно не тільки опанувати іноземну мову, але також слід розуміти та поважати культуру один одного, і тільки в такому випадку ми можемо досягти мети спілкування.

Висновки до другого розділу

У результаті вивчення теоретичних праць у галузі мовного етикету та принципів ввічливості ми здійснили аналіз лексичних особливостей двох лінгвокультур: китайської та української. Внаслідок виконаної роботи можна дійти таких висновків:

Мовленнєвий етикет сучасних китайців є невід'ємною частиною їх традиційної духовної культури. . Ввічлива мова є конкретним виявом пошани до інших і шляхом до дружніх стосунків. Ввічливі слова «谢谢», «对不起» і «请», якщо вжити їх правильно, можуть зіграти несподівану роль у злагоді та гармонії міжособистісних стосунків.

Мовленнєві дії повинні відповідати низці соціально прийнятих правил поведінки, співвідносити очікування слухача і певні зобов'язання мовця - правилам ввічливості. Деякі з цих правил, охарактеризовані Джефрі Лічем, були розглянуті в цьому розділі [28, с. 257]. Він виходить з того, що правила або принципи ввічливості є більш важливими для спілкування.

На підставі 6 максим Дж. Ліча, китайський вчений Гу Юого (顾曰国) висунув принцип ввічливості з типовою китайською специфікою. На думку Гу Юого [40, с. 10], принцип ввічливості містить у собі всього п'ять максим, які характерні саме для китайського народу.

Важливим аспектом у вивченні розмовного етикету китайців є саме слова вдячності, адже у деяких ситуаціях, на відміну від української мови, китайці

проявляють скромність та стриманість, відповідаючи на компліменти заперечним формулюванням.

Через різні фактори культурного контексту між Китаєм і Україною також були виявлені відмінності у використанні максими вихованості. Деякі слова, які не забороняються у китайській мові, мають бути табуйовані в українській, і навпаки. Наприклад, китайці дуже поважають літніх людей - повага до людей похилого віку і любов до молоді є їх традиційними чеснотами. Літні люди займають відносно високе становище в китайському суспільстві та користуються великою повагою, а в суспільстві відсутні табу на 《老》 [lǎo] /старий. У західних цивілізаціях, навпаки, через жорстку конкуренцію «старе» еквівалентно «громіздкому» та тому, що не приносить жодної користі, тому слово «старий» є більш табуйованим. Українці також сприймають слово «старий» у негативному ключі.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКИ НАЙВАЖЛИВІШИХ КОМПОНЕНТІВ РОЗМОВИ

3.1. Особливості вживання та перекладу лексики китайського мовного етикету звертання

Пропонуємо розглянути та проаналізувати кілька етикетних ситуацій на основі типового діалогу [45] та звернути увагу на форми звертання та особливості їх перекладу:

Мовна ситуація «В кафе»:

- 您好! 欢迎光临。请问您几位? – Здрастуйте! Ласкаво просимо. Дозвольте запитати, скільки вас?

- 三个, 我们提前预订了。 – Троє, ми бронювали заздалегідь.

- 好的, 请问先生您怎么称呼? – Добре. Як Ваше ім'я, пане?

- 李汉生。 - Лі Ханьшен.

- 李先生, 里面请, 靠窗户的那个桌子是给您留的。 - Пане Лі, проходите, стіл біля вікна зарезервований для Вас!

Перше, на що варто звернути увагу при перекладі лексики китайського мовного етикету при звертанні – це імена. Перейдемо до особливостей їхнього перекладу. Повне ім'я китайців складається з прізвища та імені. На відміну від європейських, прізвище китайців міститься перед ім'ям, переставляти (мінати місцями) китайські прізвище та ім'я не можна. Прізвище зазвичай складається з одного складу, рідше - з двох. Імена ж, навпаки, частіше складаються з двох складів і рідше одного. Таким чином, найбільш типовим є той випадок, коли прізвище та ім'я разом становлять три склади, позначених на листі трьома ієрогліфами, причому перший називає прізвище, а два останніх - ім'я [6, с. 201].

Існує більше тисячі китайських прізвищ: 李 (Лі), 王 (Ван), 刘 (Лю) та ін. Ці прізвища є найпоширенішими. Наприклад, 李 (Лі) є найбільш уживаним.

Кажуть, що у світі близько сімдесяти мільйонів людей носять це прізвище. Прізвища більшості китайців є односкладовими, але деякі - двоскладними, наприклад: 欧阳 (Оуян), 司马 (Сима) та інші. Такі прізвища називаються подвійними. Ім'я китайців складається з одного або двох ієрогліфів, наприклад: 华 (Хуа) у 宋华 (Сун Хуа), 雨平 (Юйпін) в 陆雨平 (Лу Юйпін). Тому для китайців не рідкісні випадки, коли імена та прізвища людей збігаються.

Ім'я та прізвище європейців перекладаються китайською мовою шляхом транслітерації (за звуками). Наприклад: ім'я «Анастасія» звучатиме *Anàsītāxīyà* і писатиметься як 阿娜斯塔西娅, ім'я «Дар'я» - *Dáliyà* (达莉娅), «Сергій» - *Xièěrgài* (谢尔盖) [6, с. 201].

Існує два основних способи передачі власних назв іноземною мовою: транскрипція і транслітерація. Транслітерацію застосовують тоді, коли мови користуються різними графічними системами, але графічні одиниці цих мов можна поставити в якусь відповідність одна одній. Якщо графічні системи двох мов значно відрізняються одна від одної, то використовується транскрипція [6, с. 200]. Цей принцип використовується для передачі китайських власних імен та прізвищ на українську мову. Звідси випливає, що у діалозі наведеному вище, ім'я 李汉生 ми перекладаємо користуючись транскрипцією і звучатиме воно так: Лі Ханьшен.

Наступна лексична одиниця, яка завжди зустрічається під час звертання це займенник «您» – [Nin], який вживається до людей набагато старших за віком, до вчителів або у офіційній обстановці. Якщо ви кажете «您» – [Nin] молодій людині, то він/вона може прийняти це близько до серця, думаючи, що це натяк на вік. Зазвичай у повсякденній сфері спілкування використовується займенник «你» - [Nǐ]. Ці обидва займенники перекладаються еквівалентним способом, оскільки їхнє значення цілком відповідає значенню українського слова. Звідси випливає, що словом-відповідником китайського «你» - [Nǐ] буде українське «Ти», а «您» – [Nin] – «Ви».

Наступна лексична одиниця, яку ми бачимо у наведеному прикладі при звертанні обслуговуючого персоналу до відвідувача – це «先生» - [Xiānshēng]. Китайці в першу чергу, використовують це слово при звертанні до клієнтів у дорогих готелях, магазинах, ресторанах та інших закладах для вищого класу (як і описано в прикладі). До слова «先生» - [Xiānshēng] можна підібрати український відповідник, що звучатиме як «Пан» і повністю відобразить сенс сказаного при перекладі, тому використовуємо еквівалентний переклад. При звертанні до жінки у такому ж випадку використовується «女士» [nǚshì] – «Пані» перекладатимемо ми його таким самим способом.

3.2. Особливості вживання та перекладу лексики китайського мовного етикету привітання та прощання

При зустрічі в Китаї прийнято вітатись за допомогою посмішки, слів та кивка голови. Рукоштовування застосовується лише при офіційній зустрічі та при діловому стилі спілкування. Вітаючи знайомих китайці замість «Здрастуйте!» вимовляють незвичну для європейців фразу: 你吃了吗? Nǐ chī le ma? Ти (Ви) поїв(и)? Відповідати на неї слід: 吃了, 你呢? Chī le, nǐ ne? " Так дякую. А ти/ви?». Форма привітання, як і в українській мові, залежить від стилю спілкування та ступеня знайомства. Пропонуємо проаналізувати особливості перекладу лексики китайського мовного етикету на прикладі фраз, які найчастіше використовується під час привітання та прощання.

Першою поширеною фразою привітання є:

我们常常想起您!

Wǒmen chángcháng xiǎngqǐ nín!

Дослівно: я + суф.мн. + часто + згадати + Ви

Ми часто вас згадували!

Дієслово напрямку руху 起 qǐ додається до іншого дієслова, щоб позначити

виникнення дії, спонукання чи підйом. 想起 xiǎngqǐ — ще можна перекласти, як «приходило на думку», «виникало в пам'яті», проте у цьому випадку доречніше підібрати еквівалент і при перекладі отримати відому нам фразу «часто згадували».

Наступний вислів, який ми б хотіли проаналізувати, є загальноживаним в Китаї, а його еквівалент часто можна побачити і в українській лінгвокультурі.

您身体怎么样? Nín shēntǐ zěnmeyàng?, що перекладається як «Як ваше здоров'я?». Значення китайського вислову повністю відповідає значенню українського, тому переклад є еквівалентним. Цей вираз допоможе не тільки проявити чемні манери під час привітання, але й продемонструвати турботу про співрозмовника.

好久不见!

Nǎojiǔ bù jiàn!

Давно не бачились!

Аналізуючи значення кожного ієрогліфа у складі цієї фрази, в думках перекладача одразу виникне переклад на українську мову, що повністю передає зміст з китайської мови на українську. Як можна побачити, ми знову прибігли до еквівалентного варіанту перекладу.

При прощанні прийнято просто кивати головою і говорити «до побачення». За китайськими звичаями, коли гостю бажають добра, йому радять усе робити повільно. Наприклад, при прощанні говорять 慢走 màn zǒu «іди (йдіть) обережніше», перед їжею — 慢用 màn yòng «їж(те) повільніше/не поспішайте».

Пропонуємо розглянути найбільш вживані фрази, які використовуються в китайському мовленнєвому етикеті під час ввічливого прощання. Переважна кількість таких словосполучень не викликатиме сумніву під час перекладу, оскільки їх семантичним інваріантом в українській мові є реалізація «До побачення».

再见!

Zàijiàn!

Дослівно: знову побачитися

Еквівалентний переклад: Бувай! До побачення!

晚上见!

Wǎnshàng jiàn!

Дослівно: вечір побачитися

Еквівалентний переклад: До вечора! Побачимось ввечері!

Цікавою варіацією прощання в китайській мові є фраза:

万事如意!

Wàn shì rú yì

Дослівно: десять тисяч, незліченна + справа + згідно,

як + бажання, намір

Всього доброго!

万事如意 - wàn shì rú yì — китайський фразеологізм, який перекладається як «(бажаю) виконання бажань у всіх (ваших) справах».

万 wàn - цим словом китайці позначають число 10 000 (десять тисяч), а також просто дуже велику кількість. Використовується у рахунку.

希望我们很快还会见面。

Xīwàng wǒmen hěn kuài hái huì jiànmiàn.

Дослівно: сподіватись я + суф.мн. дуже скоро ще (буде час) побачитися

Сподіваюся, ми незабаром знову побачимось

Насправді, не дивлячись на вагому різницю в культурах Китаю та України, після аналізу найуживаніших фраз можна зрозуміти, що ввічливість – вона всюди дуже подібна. В більшості випадків перекладу китайської лексики мовного етикету легко підібрати український відповідник, тому ми використовуємо саме еквівалентний переклад.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі був здійснений аналіз перекладу найуживаніших термінів в сфері китайського мовного етикету. На основі виконаної роботи можна дійти таких висновків:

Аналіз показав, що велика складність для перекладача полягає у формах звертання, а саме в іменах. Існує два основних способи передачі власних назв іноземною мовою: транскрипція і транслітерація. Транслітерацію застосовують тоді, коли мови користуються різними графічними системами, але графічні одиниці цих мов можна поставити в якусь відповідність одна одній. Якщо графічні системи двох мов значно відрізняються одна від одної, то використовується транскрипція [6, с. 200]. Цей принцип використовується для передачі китайських власних імен та прізвищ на українську мову.

Після аналізу найуживаніших фраз можна зрозуміти, що ввічливість – вона всюди дуже подібна. В більшості випадків перекладу китайської лексики мовного етикету легко підібрати український відповідник, тому ми використовуємо саме еквівалентний переклад. Більш того, на нашу думку, цей спосіб є найбільш продуктивним. Такий висновок обумовлений тим, що за допомогою еквівалентного перекладу можна викликати у читача таку реакцію, яка відповідає певній комунікативній установці оригінального тексту, що робить досягнення еквівалентності метою перекладу.

ВИСНОВКИ

Під час дослідницької роботи було вирішено такі завдання: опрацьовано теоретичні положення, що стосуються особливостей мовного етикету китайської лінгвокультури та його перекладу; досліджено формули мовного етикету у порівнянні з китайською та українською мовами; проаналізовано формули мовного етикету двох лінгвокультур та виявлено найбільш вживаний та продуктивний спосіб перекладу. Також було розглянуто різноманітні типи способи та прийоми перекладу, що неодмінно допоможуть досягти порозуміння з іноземними читачами.

В ході роботи було виявлено, що конотація ввічливості, дана різними культурами, також різна. У міжкультурному спілкуванні люди мають повністю усвідомлювати, що існує багато відмінностей у принципах китайської та західної ввічливості для максимального зменшення прагматичних відмінностей та для досягнення кінцевого комунікативного ефекту та мети.

Під час написання роботи ми зверталися до багатьох китайських вчених, аби краще зрозуміти тему дослідження. Так було виявлено, що Гу Юею (顾曰国) висунув принцип ввічливості з типовою китайською специфікою. На думку Гу Юею, принцип ввічливості містить у собі всього п'ять максим, які характерні саме для китайського народу. Гу Юею зазначає, що максима приниження себе для демонстрування поваги до співрозмовника – типова китайська максима ввічливості. Китайці висловлюють своє самоприниження, заперечуючи компліменти щодо себе. Тому у роботі було доведено, що на цьому фоні можуть виникнути проблеми під час перекладу лексики мовного етикету, однак разом з цим були висунуті актуальні можливості їх вирішення.

Також в теоретичній частині роботи було розглянуто аспекти, що пов'язані з методами, трансформаціями та особливостями перекладу. Базуючись на виконаній роботі та великій кількості літератури, пов'язаної з цією темою, можна дійти до висновку, що без знання тонкощів перекладу здійснити його на належному рівні - неможливо. Перекладачеві важливо знати перекладацькі

«прецеденти» - найбільш типові, перевірені перекладацькі рішення. На основі цього було здійснено аналіз найбільш вживаної лексики китайського мовного етикету і виявлено, що у більшості випадків перекладач легко може знайти українське слово-відповідник, тому найпродуктивнішим шляхом перекладу є саме еквівалентний спосіб. Більш того, на нашу думку, цей спосіб є найбільш продуктивним. Такий висновок обумовлений тим, що за допомогою еквівалентного перекладу можна викликати у читача таку реакцію, яка відповідає певній комунікативній установці оригінального тексту, що робить досягнення еквівалентності метою перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л. С., Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода - М: Международные отношения, 1975. - 240 с.
2. Винье Ж.-П, Дарбельне Ж. Технические способы перевода // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М: Международные отношения, 1978. – С. 157-167.
3. Гарбовский Н. К. Теория перевода. - М: Изд-во Моск. Ун-та, 2007.-544с.
4. Гак В.Г. Речевые преобразования. – М.: Школа «Языки культур», 1998. – 768 с.
5. Горелов В.І. Стилїстика сучасної китайської мови. М. Просвітництво 1979р. 192с.
6. Гриценко Т. Б., Гриценко С.П., Іщенко Т.Д., Мельничук Т.Ф., Чуприк Н.В., Анохіна Л.П. Етика ділового спілкування / за редакцією Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук / Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. —344 с.
7. Ермолович, Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Д. И. Ермолович. — М.: Р. Валент, 2001. — 200 с.
8. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты), Учеб.для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высш. шк., 1990. - 253 с.
9. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 448 с.
10. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации: Сопоставление. - М.: Рукописные памятники Древней Руси, 2009. С.127-128.
11. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Проблемы перевода (англ.яз.) М.: Международные отношения, 1976. - 205 с.
12. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 113 с.
13. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. - М.: Воениздат, 1980. - 238 с.

14. Рецкер Я.И. Перевод и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974. - 216с.
15. Серов, М. В., Шевнін, А. Б. Теорія та практика перекладу - Х.: Вища школа, 1989. - 235 с.
16. Смоляна А. Компенсація та антонімічний переклад як засоби передачі комунікативної та стилістичної рівнозначності різномовних художніх та нехудожніх текстів / А. Смоляна // Лінгвістика. Випуск 10, К.: – 290-294с
17. Софронов М.В. Введение в китайский язык. - М.: ИД Муравей, 1996, 256 с.
18. Сусов І. П. Лінгвістична прагматика / І. П. Сусов. Вінниця: Нова Книга, 2009. 272 с.
19. Фролова О. П. Словообразование в терминологической лексике китайского современного языка /О.П. Фролова. М.: Восточная книга, 2011. - с. 168.
20. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. -М: Воениздат, 1973. 280с.
21. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. - М: Наука, 1988. - 216 с.
22. Щетинкин В.Е. Пособие по переводу с французского языка. - М.: Просвещение, 1987. - 159 с.
23. Щічко В. Ф. Китайська мова. Теорія та практика перекладу. Навчальний посібник – Д., 2010 – с. 223.
24. Щічко В. Ф., Яковлев Р.Ю., Китайська мова. Посібник по лінгвокраїнознавству. Д.: Вид-во: Східна книга. 2013 – с. 223.
25. Янь Фу. Источники силы. Опровержение Хань Юя // Избранные произведения прогрессивных китайских мыслителей Нового времени (1840–1898) / Пер. с кит. – М.: АН СССР, 1961. – С. 213.
26. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics / ed. by P. Cole and JL Morgan. NY: Academic Press, 1975. P. 41-58. Hollgraves T. Language as Social Action: Social Psychology and Language Use / T. Holtgraves. Mahwah, NJ: Erlbaum, 2002. 238 p.

27. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. - Heidelberg: Quelle & Meyer, 1979 (Uni-Taschenbücher, Bd. 819).
28. Leech, Geoffrey Neil. Principles of Pragmatics. London, NY: Longman, 1983, 257.
29. Reiß K. Paraphrase und Übersetzung: Versuch einer Klärung. Die Übersetzung der Bibel - Aufgabe der Theologie/ Eds. J. Gnilka, H.P. Rüger. Bielefeld, 1995. - S. 273-287.
30. Schreiber M. Übersetzungsverfahren: Klassifikation und didaktische Anwendung. Translationsdidaktik. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. Tübingen: Narr, 1997. - S. 219-226.
31. van Leuven-Zwart K. M. Translation and Original: Similarities and Dissimilarities. - Target 1. - 1989/90. - p. 152-181.
32. Wilss W. Übersetzungswissenschaft: Probleme und Methoden. Stuttgart: Klett-Cotta, 1977, 31.
33. Wotjak G. Techniken der Übersetzung. - Fremdsprachen 29. - 1985. - S. 24,34.
34. 林语堂《语言学论丛》，1932年，开明出版社，329页
35. 胡适《白话文学史：上卷》（1928年，上海，新月书店），248页
36. 赵元任《方言调查表格》中央研究院历史语言研究所。1930年。
37. 韩非《史记·老子韩非列传》与李斯俱事荀卿，斯自以为不如非，2022年，5。
38. 黄忠廉著《变译理论》，中国对外翻译出版公司，2002年，130页。
39. 黄慰平。科技汉语的字词教学。11面向世界的汉语教学。复旦大学出版社，1992年，298页。
40. 顾曰国。礼貌、语用与文化[J]。外语教学与研究，1992，28. c.10-17.
41. 现代汉语词典/中国社会科学院语言研究所词典编辑室编—北京：商务印书馆，2016，798页

Електронні ресурси:

42. MSU Libraries. URL: <https://openbooks.lib.msu.edu/chs102/chapter/lesson-12-dialogue1%E5%9C%A8%E9%A5%AD%E9%A6%86%E5%90%83%E9%A5%AD/>
43. [Китайсько-український словник](https://www.chine-culture.com/uk). URL: <https://www.chine-culture.com/uk>

44. Baidu. URL:

<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1746137708574641861&wfr=spider&for=pc>

45. 150句常用的英语日常 «问候语».

46. Baidu. URL: <https://baike.baidu.com/item/>

47. Baidu. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E5%90%9B%E5%AD%90%E4%B8%8D%E5%A4%B1%E8%89%B2%E4%BA%8E%E4%BA%BA%E4%B8%8D%E5%A4%B1%E5%8F%A3%E4%BA%8E%E4%BA%BA/3832764>

29.05.2023

к.пед.н., асист. Савченко А.С.

